

Garapenari buruzko Ikasketen V. Nazioarteko Biltzarra

Garapenari erronkak: eraldaketa prozesuak
justizia globalerantz

Biltzarraren gida

Bilbo, 2020ko maiatzak 27-29

REEDES
RED ESPAÑOLA DE ESTUDIOS DEL DESARROLLO

Antolatzaileak

www.hegoa.ehu.eus
hegoa@ehu.eus

<https://reedes.org>
info@reedes.org

Babesleak

Edukien taula

Batzorde antolatzailearen ongietorri gutuna	4
Garapenari buruzko Ikasketen V. Nazioarteko Biltzarraren aurkezpena	6
Ildo tematikoak	7
1. ildoak: Garapenari buruzko pentsamendu kritikoak	
2. ildoak: Garapenaren nazioarteko agenda eta politika publikoak	
3. ildoak: Nazioarteko harremanak eta gobernantza globala	
4. ildoak: Garapenaren ekonomia politikoa: gizarte- eta ekonomia-aldaketa, txirotasuna eta desparekotasunak	
5. ildoak: Nazioarteko lankidetzaren sistema: lankidetzaren eragileak, tresnak, finantzaketa eta ikuspegi alternatiboak	
6. ildoak: Zaurgarritasuna murriztu eta gizarte- eta ekonomia-eskubideak sustatzeko ekimenak	
7. ildoak: Teknologiak, giza garapena eta jasangarritasuna	
8. ildoak: Landa garapena, lurraldea eta biztanleria	
9. ildoak: Gatazkak, bakea eta ekintza humanitarioa	
10. ildoak: Giza lekualdaketak	
11. ildoak: Feminismoak eta garapena	
12. ildoak: Gizarte zibila, ekintza kolektiboa eta garapena	
13. ildoak: Hiritartasun globalerako hezkuntza eta hezkuntza kritikorako bestelako ikuspegiak	
14. ildoak: Iraunkortasun ekologikoa	
15. ildoak: Ekonomia sozial eta solidarioa	
Batzordeak	12
Programa ofiziala	14
Komunikazioen eta posterren aurkezpenen saio paraleloak	17

Batzorde antolatzailearen ongietorri gutuna

Ongi etorri guztiok Garapenari buruzko Ikasketen V. Nazioarteko Biltzarra ospatuko den gune birtualera.

Oraingo honetan, biltzarra ez da lagun zaharrekin edo berriekin aurrez aurre elkartu eta bai mahai inguruak bai hizketaldi lasaiak izatea ahalbidetuko digun lekuan egingo. Ustekabean, biltzarraren prestaketan buru-belarri genbintzala, mundua azpikoz gora jarri zen eta COVID-19ak Bilbon elkartzea eragotzi digu. Egoera hori zela eta, antolatzaileek aukera guztiak aztertu zituzten, baita biltzarra bertan behera uztea edo etorkizuneko data batera atzeratzea ere, zalantzas betetako etorkizunera. Zaila izan zen, baina azkenean biltzarra mantentzea eta hura formatu birtualean eskaintzea genuen.

Aurrez aurre ezin elkartu izana lastima da, zalantzarik gabe. Hala ere, *online* formatuak komunikazioak eta posterrak aurkeztea ahalbidetuko du, horien atzean ahalegin handia baitago eta ez ditu denboraren linboan utziko. Gainera, alde onari begiratzen badiogu, egoera honi esker gune berrietara zabaldu ahal gara eta pertsona gehiagok parte har dezakete gure hizketaldietan.

Horrez gain, garapenaren eta justizia globalaren inguruko arazoen hausnarketarako gune den biltzarraren garrantzia eta beharra handitu besterik ez da egin hilabete hauetan. Pandemia, ohiz kanpoko egoera den heinean, dagoeneko hainbat gizarte, ingurumen eta gobernantza krisi dituen mundu batera iritsi da. Hori gutxi izan balitz bezala, gogor jotzen ari da biztanle txiroenei, etnia gutxiengoei, sektore informalean lan eskubiderik eta gizarte babesik gabe lan egiten dutenei, ur edangarririk ez izateagatik eskurik ere garbitu ezin dutenei eta pilatuta bizi direlako distantzia soziala mantendu ezin dutenei, bai Iparraldean bai Hegoaldean.

Osasun krisi honek ekonomia krisia ekarriko du eta, horrekin batera, hazi besterik ez dira egingo gizarte eta genero desberdintasunak, elikagaien ziurgabetasuna, modu ezberdinetako indarkeriak, baita eskubideentzako autoritarioak eta kaltegarriak diren politikak ere. Horrela, pandemia esfortzu froga izango da, elkartasunezko balore sozialak, garapen eredua, gobernantza globalaren sistema multilateral eta inoiz baino gehiago behar den nazioarteko lankidetzeta frogatuko dituen. Hala ere, larrialdi eta krisi egoera hau inflexio-puntua ere izan daiteke, hausnartzeko eta eredu sozial eta global demokratikoagoak, jasangarriagoak, solidarioagoak eta justuagoak bultzatuko dituzten eraldaketa prozesuak bizkortzeko aukera. Gure biltzarrak bide horretan lagunduko duela espero dugu.

Hainbat hilabetetan ardura handiz eta ilusioz lan egin dugu biltzarra formatu berri honetan ospatu ahal izateko. Egunerokotasunean ikusi dugu biltzar birtuala makineria bereziki konplexua dela. Aurretiazko esperientziarik ez genuenez, gidalibururik gabe

muntatzen eta aurrera egin ahala ikasten joan gara. Baina badakigu disfuntzioen bat izanez gero, ulertuko duzuela.

Makineria espero bezala ibiltzea pertsona eta erakunde askoren lankidetzaren emaitza izango da, eta gure esker ona helarazi nahi diegu horiei guztiei. Biltzarraren formatua aldatu arren, komunikazioak eta posterrak aurkezteko helburuari eutsi dioten ikertzaileei. Lan ildoak, formatu birtuanean kudeatzeko erronka gehigarria hartuz, koordinatu dituzten Hegoako eta REEDESeko dozenaka pertsonari. Hegoako talde teknikoko langileei, hainbat kudeaketa eta komunikazio beharri aurre egiteko profesionaltasuna erakutsi dutenak. Antolaketan lagundu duten gure masterretako ikasleei. Gonbidatutako hizlariei, egoera honetan beren konpromisoari eutsi diotenak. Eta azkenik biltzarrari eskuzabaltasunez lagundu dioten erakunde publiko babesleei (Eusko Jaurlaritzaren Garapenerako Lankidetzaren Euskal Agentzia, Iberoamerikako Idazkaritza Nagusia-Nazioarteko Lankidetzarako Espainiako Agentzia eta Bilboko Udala), biltzarra ospatzeko ezinbestekoak izan direnak.

Espero dugu gune birtual honek harrera egitea, elkarretaratzea eta, garapenaren eta justizia globalaren alorrean, munduak aurre egin behar dien erronka berri eta zaharrei buruzko ikerketen eta hausnarketen partekatzea ahalbidetzea. Dena den, ez zaitezte ahaztu Bilbora etortzeaz egoerak uzten duenean. Zuen zain gaude.

V CIEDeko Batzorde antolatzailea

Garapenari buruzko Ikasketen V. Nazioarteko Biltzarraren aurkezpena

Garapenari buruzko Ikasketen V. Nazioarteko Biltzarra (V CIED) Garapenari buruzko Ikasketen Espainiar Sarearen (REEDES gaztelaniaz) ekimena da eta Hegoak, Euskal Herriko Unibertsitateko (UPV/EHU) Nazioarteko Lankidetzaren eta Garapenari buruzko Ikasketen Institutuak, antolatuko du. Bilbon aurrez aurre egiteko asmoa zegoen, 2020ko maiatzaren 27tik 29ra, baina COVID-19ak eragindako egoera dela eta, V CIED biltzarra formatu birtualen ospatuko da egun horietan.

V CIED, *Garapenari erronkak: eraldaketa prozesuak justizia globalerantz aurtengo leloari jarraituz*, desparekotasunaren iraunkortasuna gainditzea ahalbidetuko duen justizia globala lortzeko gizartearen eta sistemaren eraldaketara bideratutako alternatibak finkatzeko beharrezkoak diren politiketan, prozesuetan eta estrategietan zentratuko da. Lankidetzaren paradigmatik krisia aztertuko da, hura gizartearen antolatzen duen balore eta gida den heinean, azken hamarkadetan nagusitu den garapen ereduaren krisialdiaren espresio moduan ulertuz. Testuinguru berri batean bideragarri diren estrategiak garatzeko zailtasunetaz mintzatuko da, non kompetentziari eta arlo guztiak merkantilizatzeko joerari erantzuteko paradigma alternatiboak landu eta eraikitzea ezinbestekoa den. Zentzu horretan, justizia sozialaren helburua eta elkarlanaren balorea berreskuratu behar dira, bestelako garapen ereduaren (edo kontzeptu hori gainditzearen) eta bizitzaren jasangarritasuna, eskubideak eta pertsonen duintasuna ardatz dituen gizarte globalizatuaren oinarri gisa.

Inaugurazio hitzalditik abiatuz, osoko bilkuretan eta 15 ildo tematikotan banatutako lan saioetan antolatuko da kongresua. Osoko bilkuretan, honako gai hauei buruzko hizketak bultzatuko dira: beste ereduaren trantsizioak, ekonomia beste era batera antolatzeko aukerak eta elkartzasuna/lankidetzaren ekintza kolektibo politiko eta sozialerako paradigma moduan, kompetentzian oinarritutako paradigmatari erantzunez. Era berean, testuinguru horretan planteatzen diren erronkei garapenari buruzko ikasketek nola erantzun ahal dieten aztertuko da. Ildo tematiko bakoitzak saio paraleloen panela izango du, non parte-hartzaileek egindako ikerketen emaitzak azaltzen dituzten komunikazioak aurkeztu ahalko dituzten.

Nazioarteko bilera zientifiko honek ikasketen hainbat arlo ezberdinetatik eta gizarte zibiletik jaso ahal diren ekarpenak bildu nahi ditu. Hori dela eta, garapenari buruzko ikasketen ikertzaileek eta ikasleek parte har dezakete biltzarrean, baita garapenaren eta gizarte globalaren arazoetan interesa duten ikasleek eta gizarte eragileek ere.

Ildo tematikoak

1. ildoak: **Garapenari buruzko pentsamendu kritikoak**

Garapenari buruzko pentsamendu kritikoa garapenaren «barnetik» zein garapenari «aurre eginez» ematen da. Lehenengo kasuan garapena bazterketaren, ezberdintasunaren eta iraunkortasunaren arazoak konponbidetzat hartzen da. Hortik hasita, egungo garapen-proposamenen eraginkortasuna aztertzen da. Bigarren kasuan, aldiz, garapenaren logikan inplizituki onartzen diren oinarri kolonial eta ekonomizistak kritikatzat dira, egungo arazoak konpondu baino areagotu egin dituztelako. Garapenaren inguruan hausnartzearen bokazio praktikoa dela eta, bi jarrera horien erronka bera da: ekintza benetan eraldatzaileetara igarotzeko gaitasuna izatea, berdintasuna, iraunkortasuna eta generoa aintzat hartuz. «Garapenari buruzko pentsamendu kritikoak» ildoak garapenaren «barnetik» zein garapenari «aurre eginez» hausnartzera gonbidatzen gaitu, teoria eraldaketa praktikoko bihurtzeko gaitasun horren inguruan. Hots, eraldaketarako tresnak al dira Garapen Jasangarrirako Helburuak (GJH)? Nolakoa da eraldaketa? Edo gaur egungo munduari forma eman dioten logiken barnean eztabaida eta praktika mantentzeko esparru mugatua dira? Ba al dute Ondo Bizitzaiek eta deshazkondeak eraginkorra, sendoa eta iraunkorra den eraldaketa gauzatzeko gaitasuna, kapitalismoaren logiken aurrean? Ba al dago dekoloniala eta iraunkorra den garapena pentsatzerik eta ezartzerik?

2. ildoak: **Garapenaren nazioarteko agenda eta politika publikoak**

Ildo honek garapenaren nazioarteko agendaren eraketarekin, garapenarekin, jarraipenarekin eta ebaluazioarekin lotutako gaiak jorratzen ditu, baita haren oinarri diren printzipio teoriko eta politikoak, potentzialtasuna eta mugak, parte hartzen duten aktoreak eta ezarritako politika publikoen koherentzia ere. Esparru horretan, posible izango da Milurteko Garapenerako Helburuen, laguntzaren eraginkortasunerako agendaren, garapena finantzatzeko agendaren edo garapenerako bestelako edozein agendaren garapenaren eta emaitzen inguruko analisiak sartzea, baita egungo garapen iraunkorraren agendaren eraketarekin eta jarraipenarekin lotutako ikerketak ere.

3. ildoak: **Nazioarteko harremanak eta gobernantza globala**

Ildo honek garapenerako lankidetzaren nazioarteko harremanen eta gobernantza globalaren ikuspegitik aztertzea du helburu. Horretarako, lehendabizi, nazioarteko harremanen diziplinaren barnean ikasketa arlo gisa sartzea interesatzen zaigu eta, gero, arlo horretako eguneroko ezarpena bai nazioarteko (aldebiko eta alde anitzeko) politiken bidez bai gobernantza globaleko praktiken bidez ere.

Hori dela eta, interesgarria deritzogu lan zientifiko teoriko zein enpirikoak, garapenerako lankidetzaren nazioarteko ikuspegitik lantzen eta honako gai hauekin lotura dutenak: nazioarteko harremanen teoria; garapenerako nazioarteko lankidetzaren sistema, hala nola Estatuen eta nazioarteko erakundearen kanpo politikoak (aktoreak, politikak, zilegitasunaren eta eraginkor-

tasunaren inguruko kezka, etab.); adostasun, lankidetzaren eta eskualdeko integrazio prozesuak; giza eskubideen nazioarteko erregimena; gatazka armatuaren eta gatazka armatuaren ondorenaren testuinguruak; etab.

4. ildo: Garapenerako ekonomia politikoa: gizarte- eta ekonomia-aldaketa, txirotasuna eta desparekotasunak

Ildo honetan, garapenerako ekonomiaren alorrean kokatzen diren ikerketek izango dute lekua, ikuspuntu makro zein mikroekonomikotik garapenean dauden herrialdeek aurre egiten dieten arazo sozioekonomikoak aztertzen dituen diziplina izanik. Barne hartuko dira, beraz, herrialde desberdinen arteko zein hauen baitako pobreziaren, azpigarapeneraren eta desparekotasunaren arrazoien inguruko azterlanak.

5. ildo: Nazioarteko lankidetzaren sistema: lankidetzaren eragileak, tresnak, finantzaketa eta ikuspegi alternatiboak

Honako gaiak aztertzen dituzten lanak biltzen ditu ildo honek: (i) nazioarteko lankidetzaren sistemaren esku hartzen duten eragileen zeregina, baita emate mota desberdinak ere (erakunde multilateralak, estatuko agentzia publikoak eta estatupekoak, garapenerako gobernu kanpoko erakundeak (GGKE), gizarte mugimenduak, enpresak), herrialde hartzaileak eta erakunde arautzaileak; (ii) lankidetzaren mekanismoak, tresna eta ikuspegi berriak; (iii) finantzaketa iturriak eta horien berrikuntzak; (iv) ohiko lankidetzarekiko ikuspegi kritikoak; eta (v) lankidetzaren sistema tradizionalari ikuspegi alternatiboak ematea, hala nola Hego-Hego, Hego-Iparalde eta triangulu lankidetzak. Era berean, lankidetzaren sistemaren logika bera eta egungo sistema berbera, nazioarteko ekonomia politikoa beste epistemologia errealista eta konstruktibista batzuetatik, zalantzan jartzen dituzten ekarpenak egiteko aukera ematen du ildoak.

6. ildo: Zaurgarritasuna murriztu eta gizarte- eta ekonomia-eskubideak sustatzeko ekimenak

Ildo honetan sartzen dira biztanleen edo eremu geografiko bateko bizi baldintzak hobetzeko politika publikoak edo ekintza pribatuak eraikitzea eta/edo ebaluatzea lortu nahi duten komunikazio guztiak, hondamendi naturalen aurrean zaurgarritasuna gutxitzeko gizarte babesean aurrera eginez eta familien diru sarrerak murriztea eragiten duten zoritzarreko abagune ekonomikoetara aurre eginez. Nahiz eta, neurri batean, muturreko pobrezia murriztu den, oraindik ere ur edangarria, saneamendua, hezkuntza eta osasuna bezalako oinarrizko zerbitzuak bermatzen dituzten ekintzak beharrezkoak dira. Gainera, bizitza osoan zehar eta gaixo edo langabezian egondako aldietan diru sarrera nahikoa izatea bermatzen duten gizarte babeseko mekanismoak garatzea funtsezkoa da. Politikak eraiki eta diseinatzeko ardatzak, proposatutako neurriak, esperientzia- eta praktika-trukeak zein lortutako emaitzen azalpenak ildo honetako komunikazio xede izan daitezke.

7. ildo: **Teknologiak, giza garapena eta jasangarritasuna**

Ildo honen helburua da giza garapenaren zerbitzura zientziatik, teknologiatik eta berrikuntzatik hasita abian jarritako ingurumen- eta gizarte-erronkei aurre egitea helburu duten politika, programa, proiektu eta ekimenen aurkezpena edo azterketa.

8. ildo: **Landa garapena, lurraldea eta biztanleria**

Ildo honek landa garapenaren dimentsio desberdinekin (ekonomikoa, soziala, instituzionala, kulturala, generoarena, ingurumenarena), biztanleriarekin eta lurraldearekin lotutako ekarpenak biltzen ditu. Adibide moduan, honakoak izango dira gai batzuk: globalizazioa eta landa lurraldeak, landa garapen iraunkorra, landa garapen komunitarioa, nekazaritzako elikagaien sistemak eta garapena, lurra edukitzeak/pilatzeak eragindako arazoak, biztanleria dinamikak eta landa eta hiri lurraldeen sinergiak, besteak beste.

9. ildo: **Gatazkak, bakea eta ekintza humanitarioa**

Munduan badira oraindik gatazka armatuak eta bortizkeria gordineko agertokiak, eta milioika lagunek jasaten dituzte horien ondorio larriak. Gatazka bortitzek giza eskubideen urraketa larriak eragiten dituzte, baita epe luzeko krisi humanitarioak ere, zeinetan natura hondamendiek, aldaketa klimatikoak eta enpresa transnazionalen proiektu erraldoiek ere eragina duten. Nazioarteko mailan, bakearen lorpena Nazio Batuek bultzatutako Garapen Jasangarrirako Helburuen (GJH) ardatzetako bat da. Maila lokalean, bortizkeriak jotako biztanle eta komunitateek bizirik irauteko borrokatzen dute eta erresistentziatzko eta bakerako estrategia kolektiboak garatzen dituzte maiz. Bake inklusiboa lortzeko erronkak itzelak dira, gatazka armatuen definizioak –eta batik bat horien arrazoiak– eta baita bakearen eta bakea eraikitzearen nozioak eztabaidan daudelako oraindik, bai diskurtsoan bai praktikan, jatorri ezberdinetako interes ekonomiko eta politikoak nahastuz. Horregatik, diziplina eta jarduera anitzeko ikertzaile eta profesionalak (unibertsitateak, ikerketa eta/edo formakuntza zentroak, hirugarren sektoreko erakundeak, gizarte mugimenduak, erakundeetako teknikariak...) egindako ikerketen emaitzak edo abian dituzten aurrerapenak aurkeztera gonbidatzen ditugu, honako gai hauen inguruan azterketa kritikoak azalduz: gatazka bortitzak, bake eraikuntza, justizia trantsizionala, giza segurtasuna, erresistentzia zibila eta ekintza humanitarioa.

10. ildo: **Giza lekualdaketak**

Ildo honek landuko ditu biztanleriaren desplazamendu mota desberdinak –barnekoak zein kanpokoak– eta hainbat kausa dituen –borondatezkoak edo ez– eta garapenarekin lotura estua duen –bai jatorrizko herrialdeetan bai harrera-herrialdeetan– prozesu korapilatsu horri lotutako arazoak. Intereseko gaien artean, aipagarriak dira, besteak beste: desplazamenduen arrazoiak, jatorrian eta helmugan ematen den eragin sozioekonomikoa eta kulturala, diasporen antolaketa eta jarduera, migrazio politika publikoak, immigrazioarekiko gizarte jarrerak eta estereotipoak, etorkinen integrazioa, krisi humanitarioak eta nahitaezko migrazioak, migrazioak eta generoa, gizakien salerosketa eta trafikoa, babesak eta asilo-eskubidea ezartzeko joerak, etab.

11. ildoak: **Feminismoak eta garapena**

Ildo honek garapenaren inguruko ikasketak ikuspuntu feministatik eta genero ikuspuntutik lantzen dituzten ikerketak bildu nahi ditu, «mundu osoan emakume eta neskatoen aurkako diskriminazio modu guztiekin amaitzeko» helburuarekin bat etorriz (GJH 5.1). Hainbat eremutan (enplegua eta ugalketa eta sexu osasunaren, baliabide ekonomikoen eta eskualde guztietako lidergo-postuen lorbide unibertsala) dauden desberdintasunak eta nazioarteko mailan zein bestelako testuinguruetan (lanean, hezkuntzan, familian, etab.) neskatoen eta emakumeen aurkako indarkeria iraunkorra, sexu-esplotaziorako salerosketa barne, ardurazko gaiak dira 2030 Agendan eta Garapen Jasangarrirako Helburuetan (GJH 5), baita biltzarreko ildo honetan ere.

Interesgarriak dira, ikuspegi metodologiko askotarikoak erabiliz, genero desberdintasunaren panorama globala eta/edo tokikoa eskaintzeaz gain, ebidentzietan oinarritutako irtenbideak proposatzen dituzten lan zientifikoak. Ildoaren baitako ekarpenen globaltasunak emakumeek nazioartean dituzten aukera eta errealitate desberdinak islatuko ditu, kontuan hartuz kultura, etnia, sozioekonomia, erlijio eta familia arloetan, besteak beste, duten aniztasuna.

12. ildoak: **Gizarte zibila, ekintza kolektiboa eta garapena**

Komunikazioek gizarte zibilaren paperaren inguruan sakon dezakete. Gizarte zibilaren maila ezberdinetako adierazpenek (tokikoa, estatu mailakoa zein transnazionala) egitura, dinamika eta aktore sozial, politiko, ekonomiko eta kulturekin dituzten interakzioak aztertzea bereziki interesgarria da. Zentzu horretan nabarmendu daitezke politika publikoen eratze, abiarazte eta kontrol prozesuetan gizarte zibilaren jokaeraren eta parte hartzearen analisia; foroetan eta erabaki esparruetan, batez ere nazioarteko gobernantzaren eremuetan eta 2030 Agendan, izan dezakeen eragiteko indarraren eta eragin politikoaren (advocacy) ikerketa; sare sozialen eta komunikaziorako eta informaziorako teknologien bitartez izan dezakeen eraldaketaren eta interakzioaren ikerketa; eta garapenaren nozioa eta praktika kritikoki zabaldu edo zalantzan jar dezakeen ezagutza sortzeko parte hartzea, bai praktiken bidez bai narratibak eta diskurtsoak eraikiz edo agenda publikoa finkatzeko bultzatutako ekintzen bidez.

13. ildoak: **Hiritartasun globalerako hezkuntza eta hezkuntza kritikorako bestelako ikuspegiak**

Ildo tematiko honen asmoa da edozein esparru akademikotik hiritartasun kritikoa eraikitzeko laguntzei buruzko ideak biltzeko, eztabaidatzeko eta trukatzeko foroa izatea. Hezkuntzaren eta gizarte aldaketaren arteko hizketa jorratzen duten ikerketak eta esperientziak jasotzea du helburu. Betiere, hezkuntza zuzenagoak, bidezkoagoak eta jasangarriagoak diren gizarte ereduera igarotzea ahalbidetzen duten ekintzak abian jartzeko subjektu kritiko eraldatzaileen gaitasunak indartzeko ekimen pedagogikoa dela ulertuz –eremu formal, ez formal eta informaletan–. Ikuspuntu horretatik, giza garapenaren eta GJHen alorrean kokatzen diren marko teorikoak eta praktikak bilduko dira, baita horien mugak zalantzan jarri eta ekarpen dekolonialen, feministen eta ekosozialen ingurura zabaltzen dituztenak ere.

14. ildo: **Iraunkortasun ekologikoa**

Garapen eredu hegemonikoak, zeinaren oinarrian hazkunde ekonomiko etengabearen helburua dagoen, talka egiten du bete-betean planetaren iraunkortasun ekologikoarekin. Egungo krisi ekologiko globalaren laztasuna gero eta nabarmenagoa da, zenbait muga ekologiko gainditzerainokoa, horien artean klima-aldaketarena kezkarriena izanik ziur asko. Bai politika publikoek bai nazioarteko itunek orain arte azaldu duten eraginkortasun ezak iradokitzen du afera ekologikoa agenda politikoaren baitan birplanteatzea, baita erabaki publikoak hartzerakoan ere. Era berean, mugimendu sozialek eta gizarte zibilaren eragileek bidezko irtenbideak, bideragarriak eta demokratikoak aldarrikatzen dituzte gatazka sozioekologikoen alorrean, zeinak sarri lpar-Hego dialektikaren testuinguruan sortzen diren. Deshazkundera eta Ondo Bizitzea bezalako paradigmek ere iraunkortasunaren eta trantsizio sozioekologikoen arazoak jorratzen dituzte, besteak beste. Hortaz, ildo honek hausnarketa testuinguru zabala landuko du; baliabide materialen, energetikoen edo ingurumenari egindako eraginen analititik hasi eta iraunkortasunaren eta garapenaren inguruko erronketaraino, bai maila globalean bai eskualdekoan eta/edo tokikoan.

15. ildo: **Ekonomia sozial eta solidarioa**

Ekonomia sozial eta solidarioa gero eta nabarmenagoa da Garapen Jasangarrirako Helburuek markatutako «garapen agenda berriaren» testuinguruan. Estatuaren, sektore pribatuaren eta gizarte zibilaren arteko garapenerako lankidetzazabalaren aldeko apustuak sektore pribatuaren potentzialari dei egiten dio berezko dituen baliabideak eta logikak mobilizatzearen ondoriozko palanka-efektuak sortzeko. Argudio hori legitimatzen duen narratibaren zati handi batek gizarte ekintzaitzari eta gizarte enpresei buruzko eztabaidekin, negozio eredu inklusiboekin (piramidearen oinarrian) eta enpresaren gizarte erantzukizunaren bertsio berri batekin, «balio partekatua» deiturikoa sortzean oinarritzen denarekin, lotutako kontzeptuak erabiltzen ditu. Testuinguru horretan, eta ESSk «enpresa egiteko beste modu bat» ez ezik, «beste ekonomia» bat eraikitze bidean aurrera egitea planteatzen duen heinean, honako eztabaida hauetan ea ESSk zer eginkizun nabarmen izan dezakeen galdetu behar da: Izaera eraldatzailea duten zer kategoria analitiko eta metodologiko eskaini ditzake ESSk? Zer rol joka dezakete ESSko erakundeek testuinguru horretan? ESSren berezko antolaketa-logikek zenbateraino lagun dezakete bizitzaren iraunkortasuna erdigunean jarriko duen agenda eraldatzailean? Garapenerako lankidetzarako zer alderdi bereizgarri planteatzen dituzte lankidetzaz (eta enpresa lankidetzaz) beren logikaren zati nagusitzat duten erakundeek? Pentsa al daiteke garapenerako enpresa-agenda ESSren ikuspegitik? Ekonomia eta enpresa arloan esku hartzeko zer negozio eredu eta estrategia dira koherenteak agenda eraldatzaile batekin? Eta eskalagarritasunaren eta hazkunderaren zer logika dira bateragarriak agenda horrekin?

Batzordeak

Batzorde antolatzailea

Lehendakaritza

Karlos Pérez de Armiño, Hegoako zuzendaria, Euskal Herriko Unibertsitateko irakaslea (UPV/EHU)

Jorge Gutiérrez Goiria, REEDESeko lehendakaria, Euskal Herriko Unibertsitateko irakaslea (UPV/EHU)

María José Martínez Herrero, REEDESeko diruzaina, Euskal Herriko Unibertsitateko irakaslea (UPV/EHU)

Idazkaritza teknikoa

Maite Fernández-Villa, Hegoako koordinatzaile nagusia

Andrés Fernando Herrera, REEDESeko koordinatzailea

Batzordekideak

Eduardo Bidaurratzaga Aurre, Hegoa, Euskal Herriko Unibertsitatea (UPV/EHU)

Gorka Bueno Mendieta, Hegoa, Euskal Herriko Unibertsitatea (UPV/EHU)

María Luz de la Cal Barredo, Hegoa, Euskal Herriko Unibertsitatea (UPV/EHU)

Gema Celorio Díaz, Hegoa, Euskal Herriko Unibertsitatea (UPV/EHU)

Iker Etxano Gandariasbeitia, Hegoa, Euskal Herriko Unibertsitatea (UPV/EHU)

Luis Guridi Aldanondo, Hegoa, Euskal Herriko Unibertsitatea (UPV/EHU)

Eduardo Malagón Zaldua, Hegoa, Euskal Herriko Unibertsitatea (UPV/EHU)

Ignacio Martínez Martínez, Garapenari buruzko Ikasketen Espainiar Sarea (REEDES)

Irantzu Mendia Azkue, Hegoa, Euskal Herriko Unibertsitatea (UPV/EHU)

Gorka Moreno Márquez, Euskal Herriko Unibertsitatea (UPV/EHU)

Juan Carlos Pérez de Mendiguren, Hegoa, Euskal Herriko Unibertsitatea (UPV/EHU)

Juan Tellería Zueco, Hegoa, Euskal Herriko Unibertsitatea (UPV/EHU)

Idoye Zabala Errazti, Hegoa, Euskal Herriko Unibertsitatea (UPV/EHU)

Patxi Zabalo Arena, Hegoa, Euskal Herriko Unibertsitatea (UPV/EHU)

Iker Zirion Landaluze, Hegoa, Euskal Herriko Unibertsitatea (UPV/EHU)

Batzorde zientifikoa

Joana Abrisqueta Uriarte, Deustuko Unibertsitatea
Maria Raquel Agost Felip, Universidad Jaume I de Castellón
David Álvarez Rivas, Universidad Complutense de Madrid
Javier Arellano Yanguas, Deustuko Unibertsitatea
Maitane Arnoso Martínez, Euskal Herriko Unibertsitatea (UPV/EHU)
Marta Barandiaran Galdos, Euskal Herriko Unibertsitatea (UPV/EHU)
Alejandra Boni Aristizabal, Universitat Politècnica de València
Oscar Carpintero Redondo, Universidad de Valladolid
David Castells-Quintana, Universitat Autònoma de Barcelona
Gonzalo de Castro Lamela, Fundación Educo
Diego Checa Hidalgo, Universidad de Granada
Rafael Domínguez Martín, Universidad de Cantabria
Julia Espinosa Fajardo, Universidad de Cádiz
Aitziber Etxezarreta Etxarri, Euskal Herriko Unibertsitatea (UPV/EHU)
Beatriz Izquierdo Ramírez, Universidad de Burgos
Rosa Lago Aurrecoechea, Euskal Herriko Unibertsitatea (UPV/EHU)
Antonio Luis Hidalgo Capitán, Universidad de Huelva
José María Larru Ramos, Universidad CEU San Pablo
Rogelio Madrueño Aguilar, Georg-August-Universität Göttingen
Chaime Marcuello Servós, Universidad de Zaragoza
Pablo Martínez Osés, Colectivo La Mundial
María Jesús Martínez Usarralde, Universidad de Valencia
Natalia Millán Acevedo, Universidad Complutense de Madrid
Iliana Olivié Aldasoro, Real Instituto Elcano
Marta Pajarín García, Universidad Complutense de Madrid
Ainoa Quiñones Montellano, Universidad de Cantabria
Itziar Ruiz-Giménez Arrieta, Universidad Autónoma de Madrid
José Antonio Sanahuja, Universidad Complutense de Madrid eta Fundación Carolina
Elvira Sanz Tolosana, Nafarroako Unibertsitate Publikoa
Maite Serrano, Coordinadora de ONGD-España
Antonio Sianes Castaño, Universidad Loyola
Sergio Tezanos Vázquez, Universidad de Cantabria
Francisco Verdes-Montenegro Escáñez, Universidad Complutense de Madrid

Programa ofiziala

Asteazkena, 2020ko maiatzaren 27a

- 15:30 - 17:30 | **REEDESen Batzar Nagusia**
- 18:00 - 18:30 | **Inaugurazio mahaia**
Jorge Gutiérrez Goiria, REEDESeko lehendakaria, Hegoa Institutua, Euskal Herriko Unibertsitatea (UPV/EHU).
Karlos Pérez de Armiño, Hegoako zuzendaria, Euskal Herriko Unibertsitatea (UPV/EHU).
Fernando Tapia Alberdi, Euskal Herriko Unibertsitateko (UPV/EHU) Garapen Zientifikoaren eta Transferentziaren arloko errektoreordea.
- 18:30 - 20:00 | **Inaugurazio hitzaldia**
Body politics and post-development: Disrupting the script of global capitalism (gaztelaniazko itzulpenarekin)
Wendy Jane Harcourt, Giza Ikasketen Nazioarteko Institutuko, ISS, Erasmus University, irakasle titularra.
Aurkezlea: **María José Martínez Herrero**, REEDESeko diruzaina, Hegoa Institutua, Euskal Herriko Unibertsitatea (UPV/EHU).

Osteguna, 2020ko maiatzaren 28a

- 10:00 - 12:00 | **Saio paraleloak (1)**
Komunikazioen eta posterren aurkezpena.
- 12:30 - 14:00 | **Osoko bilkura 1**
Desarrollo, postdesarrollo y cooperación en tiempos de coronavirus
Koldo Unceta Satrustegui, Hegoa Institutua, Euskal Herriko Unibertsitateko (UPV/EHU) Ekonomia Aplikatuko katedraduna.
Aurkezlea: **Paul Ortega Etcheverry**, Garapenerako Lankidetzaren Euskal Agentziako zuzendaria.
- 14:00 - 15:00 | **Bazkaria**

- 15:00 - 17:00 | **Saio paraleloak (2)**
Komunikazioen eta posterren aurkezpena.
- 17:15 - 18:45 | **Osoko bilkura 2**
Retos de paz y seguridad con igualdad y sustentabilidad ante las amenazas socioambientales nuevas
Úrsula Oswald Spring, Mexikoko Unibertsitate Nazional Autonomoko (UNAM) Diziplina Anitzeko Ikerketen Eskualdeko Zentroko ikertzailea.
Aurkezlea: **Irantzu Mendia Azkue**, Hegoa Institutua, Euskal Herriko Unibertsitatea (UPV/EHU).
- 19:00 - 20:30 | **Saio paraleloak (3)**
Komunikazioen eta posterren aurkezpena.
Mahai ingurua
La medición de los flujos financieros ilícitos, asignatura pendiente de la gobernanza global
Aitor Pérez, Real Instituto Elcano.
Andres Knobel, Tax Justice Network.
Jorge Coronado Marroquí, Latindadd.
Rogelio Madrueño, Georg-August-Universität Göttingen.
Moderatzailea: **Sonia Alda**, Observatorio de Tráficos Ilícitos y Redes Criminales, Real Instituto Elcano.

Ostirala, 2020ko maiatzaren 29a

- 10:00 - 12:00 | **Saio paraleloak (4)**
Komunikazioen eta posterren aurkezpena.
- 12:30 - 14:00 | **Osoko bilkura 3**
COVID-19: desafíos al desarrollo y la justicia global
José María Vera, Oxfam Internacionaleko zuzendari exekutiboa.
Yayo Herrero, Garúa S. Coop. Mad.-eko lan-bazkidea, Ecologistas en Accióneko kidea eta Foro Transicioneseke bozeramailea.
José Antonio Sanahuja, Universidad Complutense de Madrid eta Fundación Carolina.
Moderatzailea: **Gema Celorio Díaz**, Hegoa Institutua, Euskal Herriko Unibertsitatea (UPV/EHU).

14:00 - 15:00 | **Bazkaria**

15:00 - 16:30 | **Itxiera hitzaldia**

La pandemia y las alternativas al desarrollo

Boaventura de Sousa Santos, Coimbrako Unibertsitateko Soziologia katedraduna eta Wisconsin-Madison Unibertsitateko *Distinguished Legal Scholar*.

Aurkezlea: **Juan Tellería Zueco**, Hegoa Institutua, Euskal Herriko Unibertsitatea (UPV/EHU).

16:30 - 17:00 | **Sari banaketa eta itxiera**

REEDES sariaren emailea: **Luis Guridi**, Hegoako presidentea.

SEGIB-AECID sariaren emaileak: **María Andrea Albán Durán**, SEGIBeko Iberoamerikarekin Lankidetzako idazkaria. **Carmen Castiella Ruiz de Velasco**, AECIDeko Latinoamerikarekin eta Kariberekin Lankidetzako zuzendaria.

Itziar Urtasun, Bilboko Udal txit goreneko Lankidetzako, Bizikidetzako eta Jaiak Saileko zinegotzi ordezkaria.

REEDESEko lehendakaritza.

Karlos Pérez de Armiño, Hegoako zuzendaria, Euskal Herriko Unibertsitatea (UPV/EHU).

17:00 - 17:30 | **Clownklusioak**

Oihulari Klown antzerki taldea.

Komunikazioen eta posterren aurkezpenen saio paraleloak

Osteguna, maiatzak 28

Saio paraleloak (1): 10:00-12:00

1. mahaia. 5. ildoak: Nazioarteko lankidetzaren sistema: lankidetzaren eragileak, tresnak, finantzaketa eta ikuspegi alternatiboak

- 14. komunikazioa: Paola López Muñoz, *El método experimental para dirigir la ayuda oficial al desarrollo. Evidencias en África subsahariana.*
- 68. komunikazioa: José María Larru, *Grouping foreign aid and the multidimensional poverty index: a cluster analysis.*
- 199. komunikazioa: Elsa Aimé González eta Gema Serón Aires, *Interpretar la cooperación al desarrollo en la agenda exterior de España en África: transformación y desafíos.*
- 226. komunikazioa: Julieta Gómez Reboredo, *A 30 años de la caída del Muro de Berlín, ¿cómo la ideología política ha determinado la cooperación internacional alemana desde la reunificación hasta la actualidad y qué se puede esperar en los próximos años?*

2. mahaia. 8. ildoak: Landa garapena, lurraldea eta biztanleria

- 2. komunikazioa: Janaina Strunzak, *Resistencias y alternativas al sistema agroalimentario en el siglo XXI: la experiencia de Copavi.*
- 23. komunikazioa: Iraide Álvarez Muguruza, *Indagaciones encarnadas sobre el deseo de irse de las mujeres rurales jóvenes.*
- 62. komunikazioa: María del Carmen Solano Báez, Prudencio José Riquelme Perea eta Cesar García Pina, *Agroturismo en Chanthaburi, Tailandia: la experiencia de desarrollo rural territorial apoyado en la valorización de los recursos endógenos.*
- 126. komunikazioa: Jean Baptiste Kambale Migheri eta Carmen Duce, *Formación y servicios a la comunidad en materia de desarrollo. Caso de la Universidad de la Asunción en Congo (UAC).*
- 282. komunikazioa: Yolanda Ambrosio Torrijos eta Javier Brazuelo Núñez, *Grupo de Cooperación de Apoyo para el Desarrollo Forestal. Experiencia y compromiso en el manejo y desarrollo sostenible del territorio. COOFOR.*

3. mahaia. 11. ildoak: Feminismoak eta garapena

- 7. komunikazioa: Fernando Altamira eta Alejandra Boni, *Estaban y no los veíamos. La cooperación transformadora no normativa, la que incorpora la diversidad sexual y de género.*
- 227. komunikazioa: Patricia Chica-Morales eta Antonio J. Domenech, *Perspectiva de género en la AOD de Corea del Sur: estudio de caso del Green Ger Village Master Plan en Mongolia.*
- 238. komunikazioa: María José Martínez Herrero eta Idoye Zabala Errazti, *La corresponsabilidad de los cuidados en el ámbito universitario.*
- 257. komunikazioa: Josefina Roco Sanfilippo, *La experiencia de las escuelas de economía feminista de Euskal Herria: algunas pistas colectivas para descolonizar(nos) de lo cotidiano.*

4. mahaia. 12. ildoak: Gizarte zibila, ekintza kolektiboa eta garapena

- 44. komunikazioa: Vasco André Coelho Ferreira, *Impactos socioeconómicos y desarrollo de capacidades colectivas: las asociaciones de minería artesanal en Cabo Delgado (Mozambique).*
- 166. komunikazioa: Mireia Gil Alcázar, *La fuerza de la juventud: el caso de Djiddah Thiaroye Kao.*
- 269. komunikazioa: Javier Arellano eta Ander Audikana, *An ethical approach to social accountability: when quality matters.*
- 317. komunikazioa: Mariangela Rueda Fiorentino, *La sociedad civil en contextos de conflicto: movilización y cooperación para la paz en Colombia 2008-2019.*

5. mahaia. 13. ildoak: Hiritartasun globalerako hezkuntza eta hezkuntza kritikorako bestelako ikuspegiak

- 58. komunikazioa: Miguel Ángel Martínez Martínez eta Antonio Caballer Miedes, *Educación para la ciudadanía global: participación social y aprendizaje a lo largo de la vida en las personas mayores.*
- 61. komunikazioa: Alba Vallés Marugán, *El codesarrollo como integración intercultural: la participación de personas migrantes en acciones de educación para el desarrollo.*
- 67. komunikazioa: Ana Estradas eta María Albertina Raposo, *Homemade modelling clay as a tool to introduce a critical thinking point of view.*
- 161. komunikazioa: Liliana-Aura Trifu eta María Lozano Estivalis, *Educación para el consumo sostenible a partir de procesos de investigación-acción participativa.*
- 125. posterra: Nina González Fernández-Argüelles eta Ricardo Usategui Uriarte, *RedEFES: Red por la Educación en las Finanzas Éticas y Solidarias.*

Saio paraleloak (2): 15:00-17:00

6. mahaia. 1. ildoak: Garapenari buruzko pentsamendu kritikoak

- 28. komunikazioa: Natalia Millán, *Las contradicciones esenciales entre el capitalismo y el desarrollo humano sostenible*
- 49. komunikazioa: Raúl Fonseca Hernández, *Elementos teóricos para considerar en el análisis del desarrollo humano sostenible local: desde una visión prospectiva de la innovación social colectiva.*
- 117. komunikazioa: Jennifer Merino Sánchez, Juan Marcos Castro Bonaño, *El medio ambiente como vector de desarrollo. Hacia una agenda de cooperación internacional para el desarrollo frente al cambio global.*
- 298. komunikazioa: Rubén Castellano-Durán, *Dualismo estructural: crítica y rescate de un concepto para la comprensión de la condición de desarrollo de América Latina.*

7. mahaia. 2. ildoak: Garapenaren nazioarteko agenda eta politika publikoak

- 16. komunikazioa: Yesica Álvarez Lugo, *Los ODS aterrizan en Canarias: análisis de claves y enfoques que debe contemplar la futura Agenda Canaria de Desarrollo Sostenible.*
- 55. komunikazioa: Jorge Gutiérrez-Goiria eta Iratxe Amiano, *La compra pública sostenible como medio para cumplir la agenda internacional de desarrollo.*
- 228. komunikazioa: Carlos Cerda, *Los gobiernos locales como actores en la implementación de la Agenda 2030: el caso de Oaxaca, México.*

8. mahaia. 3. ildoak: Nazioarteko harremanak eta gobernantza globala

- 42. komunikazioa: Katty Cascante, *La gobernanza del sistema mundial de alimentos y los límites de la Agenda 2030.*
- 80. komunikazioa: Elena Martínez, Efre Areskurrinaga eta Patxi Zabalo, *Liberalización comercial, especulación financiera y crisis alimentaria: los beneficios por encima de las necesidades y los derechos.*
- 225. komunikazioa: Augusto Delkáder, *Agenda 2030 para el desarrollo sostenible, migración y desarrollo.*
- 288. komunikazioa: Mikel Díez Sarasola, *La privatización mundial de las ideas: poniendo precio a la salud y al desarrollo.*

9. mahaia. 4. ildo: Garapenaren ekonomia politikoa: gizarte- eta ekonomia-aldaketa, txirotasuna eta desperekotasunak

- 75. komunikazioa: Vicente German-Soto eta Alma Leticia Rodríguez Hernández, *Midiendo el stock de capital-conocimiento y su relación con el crecimiento económico: evidencia desde los estados mexicanos.*
- 170. komunikazioa: Natalia Santana, *Las élites y el desarrollo económico del sector agropecuario en Colombia: 1990-2014.*
- 218. komunikazioa: Edinson Ortiz Benavides eta José Javier Núñez Velásquez, *Aportes para la construcción de una medida global de la pobreza: el caso de Colombia 2011-2017.*
- 348. komunikazioa: Luis Hernando Portillo Riascos, *La influencia de los shocks externos en los ciclos económicos de las economías latinoamericanas.*

10. mahaia. 5. ildo: Nazioarteko lankidetzaren sistema: lankidetzaren eragileak, tresnak, finantzaketa eta ikuspegi alternatiboak

- 119. komunikazioa: Jorge Daniel Corrales Bedoya, Mariana Chaverri Solano, Tatiana Peña Sequeira eta Frank Salazar Chacón, *Propuesta costarricense para la creación de un fondo semilla de cooperación internacional ambiental.*
- 177. komunikazioa: Rogelio Madrueño, *El dinero sucio en los países en desarrollo y la Agenda 2030. Una taxonomía multidimensional de los flujos financieros ilícitos.*
- 363. komunikazioa: Juana Marcela Jaimes Acevedo, *Las implicaciones del sistema de cooperación para el desarrollo en la realidad del sector rural en Colombia.*

11. mahaia. 5. ildo: Nazioarteko lankidetzaren sistema: lankidetzaren eragileak, tresnak, finantzaketa eta ikuspegi alternatiboak
BRICS versus BRI: Latinoamerikako potentzia ertainak Txinaren hedapenaren erronkaren aurrean

- 100. komunikazioa: Eduardo Crivelli Minutti eta Ada Celsa Cabrera García, *América Latina y la cooperación Sur-Sur en los límites de la globalización neoliberal.*
- 101. komunikazioa: Javier Alberto Vadell Compagnucci eta Giuseppe Lo Brutto, *América Latina frente a la expansión global china.*
- 195. komunikazioa: Carmelo Buscema, *La cooperación entre viejos y nuevos frentes de la lucha hegemónica.*

12. mahaia. 6. ildo: Zurgarritasuna murriztu eta gizarte- eta ekonomia- eskubideak sustatzeko ekimenak

- 113. komunikazioa: Jon San Vicente, Rosa Ana Peris eta Sonia Agut, *La identidad LGBTQ+ como un proceso holístico para el empoderamiento colectivo en las estrategias de cooperación*.
- 172. komunikazioa: Miguel Ángel Martínez Martínez, Antonio Caballer Miedes eta Raquel Flores Buils, *Ciudades amigables: evaluación de la participación social y ciudadana de las personas mayores*.
- 260. komunikazioa: Gonzalo de Castro Lamela, Laia Martínez Roncero eta Julio Alberto Tuy Joj, *El impacto de la cultura local y global en el bienestar: análisis desde la construcción de expectativas de la adolescencia en el Quiché - Guatemala*.
- 272. komunikazioa: Jessica Cristina Romero Michel, *El derecho al desarrollo y los retos del Estado desde la regulación económica frente a una tutela efectiva de los derechos humanos*.

13. mahaia. 7. ildo: Teknologiak, giza garapena eta jasangarritasuna

- 89. komunikazioa: Luis Eduardo Acosta Muñoz, Delio Mendoza Hernández eta Pablo Emilio de la Cruz Nazzar, *Los indicadores de bienestar humano (IBHI): innovación social y cultural en la Amazonia colombiana. Estudio de caso departamento del Amazonas*.
- 114. komunikazioa: Rosa Eugenia Reyes Gil eta Luis Enrique Galván Rico, *La fracturación hidráulica (fracking) en Colombia: propuestas para la sostenibilidad ambiental*.
- 236. posterra: Patricia Muñiz Núñez, *Más allá de la emergencia. Vivienda prefabricada de transición para el desplazamiento involuntario de la población*.

14. mahaia. 8. ildo: Landa garapena, lurraldea eta biztanleria

- 110. komunikazioa: José Andrés Monge Blanco eta María Klaret Araya Vargas, *¡Proyecto productivo para la mejora en los suelos de cultivo agrícola!*
- 152. komunikazioa: Alejandro Morante Maldonado eta Miguel Ángel Gimeno Navarro, *Desarrollo desigual en la periferia: turismo alternativo como opción de desarrollo sostenible*.
- 173. komunikazioa: Marian Rubio Pastor eta Jorge Albarracín, *Las TIC en la agricultura boliviana: ¿abriendo nuevas brechas en el desarrollo rural?*
- 240. komunikazioa: Sery Guy Flavien Troupa, Nogbou Andetchi Aubin Amanzou, Alain Michel Kouï eta Audrey Charlène Bleu, *Fertility and economic growth in West African Economic and Monetary Union*.

15. mahaia. 8. ildo: Landa garapena, lurraldea eta biztanleria

- 22. komunikazioa: Isabel Calvo González, Laura Vargas León eta Oscar Juárez Matute, *Gobernanza territorial y conflictos de uso por la extracción de recursos marinos en áreas de pesca responsable: caso Paquera - Tambor, Costa Rica*
- 111. komunikazioa: Alejandra Ávila Artavia eta Arianna Aguilar Ellis, *Dinámica en la construcción de políticas de desarrollo territorial rural en la Región Chorotega, Costa Rica.*
- 296. komunikazioa: Harold Espinel, Pablo Poeta eta Varinia Ortiz, *La participación ciudadana elemento estratégico en la planificación del territorio. San Guillermo, Santa Fe, Argentina.*
- 381. komunikazioa: Patricia Natividad, Pablo Vidueira Mera eta Ana Dorrego Carlón, *Una mirada desde la evaluación participativa de proceso a medida y la construcción de territorios agroecológicos.*

16. mahaia. 9. ildo: Gatazkak, bakea eta ekintza humanitarioa

- 78. komunikazioa: Leidy Viviana Alturo Jiménez eta María Eugenia Arango, *Capacidades locales en comunidades rurales y su incidencia en las dinámicas del ordenamiento territorial: municipios de Samaná y Marulanda en el departamento de Caldas, Colombia.*
- 92. komunikazioa: Jorge Luis Espitia Solera, *La paz territorial como alternativa de justicia social en el postacuerdo colombiano: casos en los Montes de María.*
- 116. komunikazioa: Virginia Rueda González, *Persecución, represión y asesinatos de líderes sociales en Colombia: las voces silenciadas de las mujeres.*
- 206. komunikazioa: Iván Camilo Vargas Castro, *Justicia alternativa y construcción del Estado desde lo local en el contexto rural colombiano.*
- 208. komunikazioa: Luisa Espitia, *Diálogo social intercultural para la construcción de paz en tres municipios multiculturales del Norte del Cauca - Colombia.*

17. mahaia. 10. ildo: Giza lekualdaketak

- 148. komunikazioa: Alberto Ferrero, *Violencia y movilidad humana: la violencia como causa de los desplazamientos de población en el Triángulo Norte de Centroamérica.*
- 284. komunikazioa: Waldimeiry Correa da Silva eta Carla Cingolani, *La trata laboral desde el contexto de investigación participativa: resultados y desafíos.*
- 346. komunikazioa: Julio César Riascos Hermoza eta Luis Hernando Portillo Riascos, *Las consecuencias de la migración venezolana sobre la dinámica económica y social de los países sudamericanos.*
- 352. komunikazioa: Manuel Espinel Vallejo, Lorena Mesa Melgarejo, Zulma Consuelo Urrego Mendoza eta Margarita Tascón Llanes, *Migración, prostitución y salud en territorios*

de frontera. El caso de las mujeres venezolanas en situación de prostitución en la frontera norte de Colombia.

- 388. komunikazioa: Jesús Delgado Baena, Edileny Tomé da Mata eta Nuria Cordero Ramos, *Desarrollo, migraciones y trata de personas.*
- 352. komunikazioa: Manuel Espinel Vallejo, Lorena Mesa Melgarejo, Zulma Consuelo Urrego Mendoza eta Margarita Tascón Llanes, *Migración, prostitución y salud en territorios de frontera. El caso de las mujeres venezolanas en situación de prostitución en la frontera norte de Colombia.*

18. mahaia. 11. ildoak: Feminismoak eta garapena

- 43. komunikazioa: César García Pina, María del Carmen Solano Báez eta Prudencio José Riquelme Perea, *La mujer rural como vector de desarrollo en el territorio para la creación de destinos turísticos rurales sostenibles.*
- 175. komunikazioa: Vera-Cruz Montoto Vázquez, *Globalizar la lucha contra la violencia machista desde el medio rural: campaña Basta de Violencia contra las Mujeres (LVC).*
- 229. komunikazioa: Sandra Dema Moreno, María Teresa Alonso Moro eta Rosario González Arias, *La respuesta institucional tras el terremoto de Lorca: análisis desde la perspectiva de género.*
- 230. komunikazioa: Mónica Natalia Acosta García, *La justicia transicional, las mujeres indígenas y el extractivismo en Colombia: un análisis desde el feminismo decolonial.*

19. mahaia. 11. ildoak: Feminismoak eta garapena

- 239. komunikazioa: Yancili Lozano Torres, *Planning Befriends Women: a look of a gender responsive city in the Colombian context.*
- 285. komunikazioa: Waldimeiry Correa da Silva eta Gracia Sumariva Reyes, *Las «esclavas del DAESH» desde las lentes del postcolonialismo feminista.*
- 313. komunikazioa: Grisela Soto Personat, Sonia Agut Nieto eta María Raquel Agost Felip, *Brecha de género en la educación superior: reproduciendo estereotipos de género que apartan a las mujeres de los espacios de decisión a nivel global.*
- 367. komunikazioa: Teresa Pérez, *Construyendo paz desde experiencias de economía feminista con mujeres del Norte del Cauca, Colombia.*
- 371. komunikazioa: Rosa María Duro Montealegre, *Territorio y reexistencia: alternativas al neoextractivismo hegemónico, caso mujeres-lideresas Wayúu.*

20. mahaia. 12. ildoak: Gizarte zibila, ekintza kolektiboa eta garapena

- 70. komunikazioa: Arizaldo Carvajal, *Planeación participativa del desarrollo local: el caso de Cali - Colombia*.
- 73. komunikazioa: Eulalia Flor eta Elisa Lanas, *Otras formas de relación entre el Estado y la sociedad civil en Ecuador*.
- 274. komunikazioa: Enoc Francisco Morán Torres eta Amado Ceballos Valdovinos, *La constitucionalización de la sociedad civil como sustento de derechos de tercera generación*.
- 383. komunikazioa: David Álvarez Rivas, *Las organizaciones de la sociedad civil (OCS) hasta la Gran Recesión, desde una perspectiva histórica*.

21. mahaia. 13. ildoak: Hiritartasun globalerako hezkuntza eta hezkuntza kritikorako bestelako ikuspegiak

- 121. komunikazioa: Claudia Álvarez, Ricardo Usategui Uriarte, Alicia Cabezudo, Madza Ednir, Juan Carlos Abdala eta Alejandro Tombesi, *Campaña por un Currículum Global de la Economía Social Solidaria*.
- 158. komunikazioa: Noelia Santamaría-Cárdaba, *La EDCG en los centros educativos rurales desde la perspectiva de los equipos directivos: un estudio comparativo entre Portugal y España*.
- 174. komunikazioa: Ricardo Usategui Uriarte, Irati Cifuentes Axpe, Sebastián Gutteridge Imaz eta Joseba Larriba Aranaga, *Finantzaz Haratago: aproximación crítica y transformadora a la educación financiera*.
- 245. komunikazioa: Elena Mut Montalva, Francisco Torres Pérez, Yaiza Pérez Alonso eta Jordi Giner Monfort, *La diversidad LGTB en el estudiantado de la Universidad de Valencia*.

22. mahaia. 13. ildoak: Hiritartasun globalerako hezkuntza eta hezkuntza kritikorako bestelako ikuspegiak

- 32. komunikazioa: Isabel León Granell, *La comunicación liviana. El reto de las sociedades hiperconectadas en la búsqueda de transformaciones sociales sustanciales*.
- 53. komunikazioa: Edorta Camino Esturo, *El discurso educativo colonial y hegemónico en África lusófona: hacia una política de la descolonización de las mentes*.
- 254. komunikazioa: Maria Monzó Tatjé, Alba Castejón, Àlex García-Alba, Judit Rifà i Dachs eta Laura Rubio, *De la educación para el desarrollo a la educación para la justicia global. Diagnóstico de proyectos subvencionados por el Ayuntamiento de Barcelona (2012-2017) y Estrategia de Educación para la Justicia Global 2019-2021 del Ayuntamiento de Barcelona*.

- 291. komunikazioa: Guillermo Domínguez-Fernández, Esther Prieto-Jiménez eta Luis López-Catalán, *La ciudadanía crítica y el empoderamiento en las redes sociales: claves de un nuevo modelo de educación para el desarrollo en el contexto de la cibernsiedad.*

23. mahaia. 14. ildoak: Iraunkortasun ekologikoa

- 289. komunikazioa: Olga García, *Nuevos diálogos con el océano. Caso de estudio: cultura oceánica en el buceo recreativo en Mallorca, Islas Baleares.*
- 336. komunikazioa: Unai Villalba-Eguiluz, Juan Carlos Pérez de Mendiguren eta Andoni Egia, *La sostenibilidad en cuestión entre la economía social y solidaria y los ODS: estudio de caso de Beterri-Buruntza en el País Vasco.*

24. mahaia. 15. ildoak: Ekonomia sozial eta solidarioa

- 13. komunikazioa: Fernanda Wanderley, *Los actores de la economía social y solidaria en Bolivia -Dilemas de acción colectiva en el Gobierno de Evo Morales-*.
- 265. komunikazioa: Luis Miguel Uharte, *El nuevo cooperativismo urbano en Cuba: ¿una vía hacia la economía solidaria? El caso de la cooperativa de lavandería Dajo.*
- 276. komunikazioa: Arianna Sánchez Espinosa eta Andrea Yaratze Ulloa Jaimes, *La indicación geográfica como detonante del desarrollo regional, en un sistema de economía social y solidaria. Caso Sal de Colima.*
- 394. komunikazioa: Ruth Muñoz, *¿Cuál economía social y solidaria? Prácticas y sentidos mayoritarios atribuidos por políticas locales en Argentina (2016-2018).*

Saio paraleloak (3): 19:00-20:30

25. mahaia. 1. ildoak: Garapenari buruzko pentsamendu kritikoa

- 83. komunikazioa: Bruno Chichizola, *Desarrollo, interculturalidad y poder: traduciendo una intervención de desarrollo liderada por ONG en los Andes peruanos.*
- 302. komunikazioa: Nerea Zuluaga, *Ondo Bizitzearen (Buen Vivir/Sumak Kawsay) partikulartasun ontologikoen eta epistemologikoen ekarpena pentsamendu kritikoei.*
- 350. komunikazioa: Carla Vanessa Zapata Toapanta, *La visión del Buen Vivir/Sumak Kawsay en las mujeres montuvias.*

26. mahaia. 2. ildo: Garapenaren nazioarteko agenda eta politika publikoak

- 91. komunikazioa: Eduardo Bidaurratzaga Aurre, Artur Colom Jaén eta Ainhoa Marín Egoscozábal, *Integración y transformación económica en África: potencial y limitaciones del Área de Libre Comercio Continental Africana*
- 159. komunikazioa: Julia Espinosa Fajardo, Pablo Rodríguez-Bilella eta Esteban Tapella, *La evaluación participativa como herramienta para el desarrollo. Reflexiones desde América Latina y el Caribe.*
- 322. komunikazioa: Johnny Vargas, Juan Pablo Saldarriaga eta Alexander Blandón, *Exportaciones de hidrocarburos en Colombia: ¿hay una maldición de recursos naturales?*

27. mahaia. 3. ildo: Nazioarteko harremanak eta gobernantza globala

- 368. komunikazioa: José Miguel Silva Tejeda, *Los alimentos como arma geopolítica, un llamado a la seguridad nacional.*
- 375. komunikazioa: Olga Pozo Teba, *La gobernanza de la seguridad en Centroamérica: ¿un reto para la región?*
- 376. komunikazioa: José Manuel López Libreros, *Las entidades federativas mexicanas en la protección multinivel y gobernanza de los derechos humanos.*
- 389. komunikazioa: Francisco Santos Carrillo, Luis Fernández Portillo eta Antonio Sianes, *Diseño institucional y eficacia de la Agenda 2030. ¿Qué podemos aprender de la política de cooperación entre la Unión Europea y Centroamérica?*

28. mahaia. 5. ildo: Nazioarteko lankidetzaren sistema: lankidetzaren eragileak, tresnak, finantzaketa eta ikuspegi alternatiboak

- 41. komunikazioa: Deuinalom Cambanco, *South-South cooperation and its contradictions: a critical study on fisheries cooperation agreements between China and Republic of Guinea Bissau.*
- 120. komunikazioa: Frank Salazar Chacón, Víctor Johel Chaves Soto eta Adrián Enrique Zumbado Avilés, *Diagnóstico prospectivo de la cooperación internacional en Centroamérica de cara al cumplimiento de la Agenda 2030.*
- 124. komunikazioa: Jorge Antonio Pérez-Pineda, *Sector privado y cooperación triangular para el logro de la Agenda 2030.*

29. mahaia. 5. ildo: Nazioarteko lankidetzaren sistema: lankidetzaren eragileak, tresnak, finantzaketa eta ikuspegi alternatiboak *Hego-Hego lankidetzaren eta mundu sistema: garapenaren geografia-eta harreman-ikuspegi berrien definizioa*

- 2. komunikazioa: Heike Pintor Pirzkall, *Las alianzas público privadas alemanas en materia de violencia de género en el Cono Sur: el programa COMVO Mujer II.*

- 94. komunikazioa: Isabella Giunta, *Geografías y tendencias de la cooperación internacional en el marco del régimen alimentario corporativo*.
- 374. komunikazioa: Sara Caria, *¿Inversores y cooperantes emergentes? La inversión extranjera y la cooperación internacional de Turquía en Ecuador entre 2011 y 2018*.

30. mahaia. 7. ildo: Teknologiak, giza garapena eta jasangarritasuna

- 178. komunikazioa: Hernando Bernal Zamudio, Unai Tamayo Orbegozo, Zoe Thomson, Gloria Marlene Díaz Muñoz, Daniel Edgardo Vedoya, David Sánchez Ruano, Jairo Ricardo Mora Delgado, Álvaro Pío Gómez Olaya, Ericka Llanos Rizzo, Gelso Pedrosi Filho eta Verónica Patricia Gallardo Reinoso, *Red Internacional de Estudios de Biomímesis: alianza técnico-científica para el desarrollo humano sostenible (DHS) y los Objetivos de Desarrollo Sostenible (ODS) en la Amazonia*.
- 241. komunikazioa: Soledad Contreras Sunhary, *Construcción de un índice de vulnerabilidad energética para Montevideo - Uruguay a partir de la técnica del modelado estructural*.
- 242. komunikazioa: Soledad Contreras Sunhary, Andrea Waiter eta Claudia Cohanoff, *Programa Fondo Solar MEVIR: un análisis de su implementación e impacto económico y social en hogares rurales vulnerables en Uruguay*.

31. mahaia. 8. ildo: Landa garapena, lurraldea eta biztanleria

- 106. komunikazioa: Rita Gamboa Conejo, Priscilla Mena García, Oscar Juárez Matute eta Carmen Monge Hernández, *Bienestar objetivo y subjetivo, según población rural de Costa Rica*.
- 128. komunikazioa: Ana Valeria Recalde Vela eta Xavier Alejandro León Vega, *La disputa entre soberanías y el Estado (autonomía y centralización) en la construcción y práctica de la soberanía alimentaria para el desarrollo rural en el Ecuador*.
- 180. komunikazioa: Víctor Aguilar eta Federico Curiel, *El impacto de las IES en el desarrollo regional. El caso del Centro Universitario de la Ciénega*.
- 370. komunikazioa: Miguel Aranburuzabala, *Recuperando las Misiones Pedagógicas en el marco de la cooperación: una mirada desde Haití*.

32. mahaia. 10. ildo: Giza lekualdaketak

- 52. komunikazioa: Edorta Camino Esturo, *La movilidad de estudiantes en África: análisis del intercambio de saberes entre Mozambique y los BRICS*.
- 167. komunikazioa: Rosario González Arias, Sandra Dema Moreno, Hans Van den Broek eta Fatma Ali Hamood Al Hajri, *La experiencia del refugio desde la perspectiva de género*.
- 328. komunikazioa: Julieta Gómez Reboredo, *El derecho humano al asilo y la persona refugiada como sujeto de derecho. Un análisis de la cooperación internacional orientada a la protección y promoción de las personas refugiadas*.

33. mahaia. 11. ildoak: **Feminismoak eta garapena**

- 15. komunikazioa: Marta García Terán, *Ciberfeminismo en América Latina y el Caribe: experiencia colectiva transformadora y alternativa para el empoderamiento y emancipación de las mujeres.*
- 40. komunikazioa: Michela Accerenzi, *Conocimientos y actitudes de parientes hondureños sobre ciclo menstrual y salud sexual y reproductiva.*
- 275. komunikazioa: Imelda Alexandra Vizcaino Imacaña, *La participación política de las mujeres indígenas al interior de las organizaciones comunitarias (caso Ecuador).*
- 392. posterra: Mar Correa García, Alonso Sebastián Lacave eta M.ª Luz Ortega, *El presupuesto con enfoque de género en la cooperación andaluza. Lecciones aprendidas para aplicar a la coherencia de políticas públicas para el desarrollo sostenible.*

34. mahaia. 13. ildoak: **Hiritartasun globalerako hezkuntza eta hezkuntza kritikorako bestelako ikuspegiak**

- 109. komunikazioa: Javier Erro eta Juan Pagola, *Construir ONGD comunicadoras y educadoras para avanzar en la contracultura de solidaridad.*
- 165. komunikazioa: Marta Barandiaran Galdos, Miren Barrenetxea Ayesta, Antonio Cardona Rodríguez, Xabier González Laskibar eta Juan José Mijangos del Campo, *Avancemos hacia la formación de egresados universitarios que trabajen por el bien común.*
- 255. komunikazioa: Leire Agirreazkuenaga, *Educación para la sostenibilidad: una mirada desde el alumnado y profesorado de secundaria en la CAPV.*

35. mahaia: **La medición de los flujos financieros ilícitos, asignatura pendiente de la gobernanza global**

Moderatzailea: Sonia Alda, Observatorio de Tráficos Ilícitos y Redes Criminales, Real Instituto Elcano.

Aitor Pérez, Real Instituto Elcano.

Andres Knobel, Tax Justice Network.

Jorge Coronado Marroquí, Latindadd.

Rogelio Madrueño, Georg-August-Universität Göttingen.

Ostirala, maiatzak 29

Saio paraleloak (4): 10:00-12:00

36. mahaia. 1. ildoak: Garapenari buruzko pentsamendu kritikoak

- 105. komunikazioa: Ander Arredondo, *Propuesta teórica y metodológica crítica para superar las prácticas y el discurso del desarrollo: marxismo, decolonialidad, feminismos y ecologismo.*
- 278. komunikazioa: María del Mar González Dueñas, *La integración como enfoque alternativo al desarrollo.*
- 384. komunikazioa: Xabier Renteria-Uriarte, *Matar al postdesarrollo.*

37. mahaia. 2. ildoak: Garapenaren nazioarteko agenda eta politika publikoak

- 160. komunikazioa: David Comet, *El comercio justo en las políticas y prácticas institucionales de las universidades españolas.*
- 168. komunikazioa: María-Jesús Martínez-Usarralde eta Carmen Lloret-Catala, *ODS 4 y ayuda oficial al desarrollo (AOD): maridaje para la educación.*
- 169. komunikazioa: María Luisa Gil Payno, *El índice de coherencia de políticas para el desarrollo sostenible (ICPDS) 2019. El cambio inaplazable.*
- 235. komunikazioa: Rakel Oion-Encina, *La cooperación internacional en el fortalecimiento de las políticas públicas de equidad de género y paz en Colombia.*
- 301. komunikazioa: Ana Hernández Román eta José Manuel Moreno-Domínguez, *La ayuda en educación a examen. Un análisis crítico de la cooperación española en educación en el periodo 2007-2017.*

38. mahaia. 3. ildoak: Nazioarteko harremanak eta gobernantza globala

- 84. komunikazioa: Fernando Nuño, *La evolución del Estado de Kosovo: armonización de intereses geopolíticos y gobernanza.*
- 96. komunikazioa: Iliana Olivie eta Aitor Pérez, *Towards aid securitization? An analysis of EU aid narratives and flows.*
- 252. komunikazioa: Iratxe Perea Ozerin, *Towards the theorisation of gendered violences and insecurities under austerity.*

- 277. komunikazioa: Itziar Mujika Chao, *Pacifismo, noiolencia y resistencia civil noiolenta en las relaciones internacionales*.

39. mahaia. **4. ildo:** Garapenaren ekonomia politikoa: gizarte- eta ekonomia-aldaketa, txirotasuna eta despaketotasunak

- 34. komunikazioa: Fernando de la Cruz, *¿Cambio estructural en la Bolivia postneoliberal? Entre la industrialización y el boom de los commodities*.
- 48. komunikazioa: Pablo Astorga, *A story of two tails? Secular trends in income shares in Latin America*.
- 57. komunikazioa: Antonio Losa Carmona, Miguel Antonio Esteban Yago eta José Antonio Sánchez Martí, *Pobreza y exclusión social en la comarca del Mar Menor de la Región de Murcia*.
- 202. komunikazioa: Rogelio Madrueño eta Sergio Tezanos, *Reduciendo las desigualdades de ingreso: hacia una clasificación internacional multidimensional*.
- 311. komunikazioa: David Castells-Quintana eta Soran Mohtadi, *Commodity price shocks and income inequality: a global view*.

40. mahaia. **5. ildo:** Nazioarteko lankidetzaren sistema: lankidetzaren eragileak, tresnak, finantzaketa eta ikuspegi alternatiboak

- 66. komunikazioa: Johanna Puentes Gómez eta Herenia Gutiérrez Ponce, *Las conductas delictivas empresariales en España y sus efectos en los avances de la Agenda 2030 para el desarrollo sostenible*.
- 104. komunikazioa: Lucie Naudé, *¿Organizaciones no gubernamentales «feministas»? La transformación feminista de CooperAcció*.
- 154. komunikazioa: Antono Alejo, *La dimensión global como escala necesaria para la implementación de los ODS en las ciudades: el caso de A Coruña*.
- 246. komunikazioa: Aitor Pérez, *The determinants of international financial transparency*.

41. mahaia. **6. ildo:** Zaurgarritasuna murriztu eta gizarte- eta ekonomia-eskubideak sustatzeko ekimenak

- 45. komunikazioa: Elías Ángel, *La renta básica universal, una iniciativa de reducción de la vulnerabilidad y promoción de los derechos socioeconómicos*.
- 231. komunikazioa: Manuel Ávila, *Monedas sociales: recuperación de aspectos no utilitaristas abandonados por el sistema económico*.

- 253. komunikazioa: Aitor Pérez Ruiz, Nicolás Ayensa Jiménez, Payong Srithong eta Vittoria Garofalo, *Livelihoods in refugee camps: a case study in Thailand*.

42. mahaia. 7. ildo: **Teknologiak, giza garapena eta jasangarritasuna**

- 149. komunikazioa: María Aguilar Sánchez, *El hábitat de Burkina Faso: evolución de tipologías de vivienda y desigualdades sociales*.
- 250. komunikazioa: Verónica de Dios, Lourdes Soriano, Alba Font, Ana Mellado, Jordi Payá, María Victoria Borrachero eta José María Monzó, *Utilización de residuos agrícolas e industriales en la estabilización de suelos para su uso en la construcción de viviendas más sostenibles*.
- 82. posterra: Estíbaliz Pérez Iribarren, Maite de Blas Martín, Aketza Uranga Arza, Roke Irazabal Arana, Iñaki Zuazo Urionabarrenechea, Eduardo de la Torre Pascual, Gaizka Zulueta Roales, Artitzar Erauskin Tolosa, Iker Etxano Gandariasbeitia, Unai Tamayo Orbegozo, Xabier Gainza Barrenkua, María García Álvarez, Isaac Barrio Marín, Ortzi Akizu Gardoki eta Gorka Bueno Mendieta, *Cálculo de la huella ambiental de organización de la Universidad del País Vasco/Euskal Herriko Unibertsitatea*.
- 85. posterra: Artitzar Erauskin Tolosa, Iker Etxano Gandariasbeitia, María García Álvarez, Unai Tamayo Orbegozo, Xabier Gainza Barrenkua, Gorka Bueno Mendieta, Estíbaliz Pérez Iribarren, Maite de Blas Martín, Aketza Uranga Arza, Roke Irazabal Arana, Iñaki Zuazo Urionabarrenechea, Eduardo de la Torre Pascual, Gaizka Zulueta Roales, Isaac Barrio Marín eta Ortzi Akizu Gardoki, *¿Cuál es el impacto social de la actividad universitaria? Cálculo de la huella social de la Universidad del País Vasco/Euskal Herriko Unibertsitatea (UPV/EHU)*.

43. mahaia. 9. ildo: **Gatazkak, bakea eta ekintza humanitarioa**

- 156. komunikazioa: Isaías Barreñada, *Necroayuda en Palestina. Una lectura crítica del papel de la cooperación internacional en un conflicto de larga duración no resuelto*.
- 184. komunikazioa: Gustavo González Geraldino, *La empresa privada como agente obstaculizador del desarrollo humano en contextos de transición en Colombia*.
- 287. komunikazioa: Yuliya Serkezyuk, *Análisis y crítica de la justicia transicional en procesos de paz desde ópticas feministas de los cuidados*.
- 379. komunikazioa: Sheida Besozzi, *Capturing the connections between the Iranian diaspora and nonviolent civil resistance through postcolonial feminism*.
- 380. komunikazioa: Francisco Verdes-Montenegro, *Sin termómetros para el retorno castrense: la remilitarización de América Latina desde el prisma del ODS 16*.

44. mahaia. 10. ildoak: Giza lekualdaketak

- 81. komunikazioa: Amaia García Azpuru, Angeriñe Elorriaga Illera eta Sandra Usín Enales, *Feminización de los flujos migratorios en la Comunidad Autónoma de Euskadi: una cuestión causal y no casual.*
- 86. komunikazioa: Jokin Alberdi Bidaguren, *Nacionalismos reaccionarios, fracaso de las políticas migratorias y retroceso de los valores de la Unión Europea: una mirada desde el País Vasco.*
- 221. komunikazioa: Danthe Damian Menes, *Beneficios de la inmigración corporativa: profesionales cualificados en la economía española.*
- 224. komunikazioa: Elena Mut, Francisco Torres Pérez, Yaiza Pérez Alonso eta Jordi Giner Monfort, *La convivencia en una ciudad multicultural: Valencia en las dos últimas décadas.*

45. mahaia. 11. ildoak: Feminismoak eta garapena

- 69. komunikazioa: Lisa Ferro eta Sandra Saúde, *Gender equality: practices and social representations. An exploratory study of the evolution of the reality experienced in Portugal.*
- 186. komunikazioa: Syed Shah eta Thea Rotter, *Growth without development: the gender aspect of development.*
- 194. komunikazioa: Arrate Aguirrezabal Prado, Margaret Louise Bullen, Enkarni Gómez Genua eta Alex Mitxelena Etxeberria, *Cultivando la empatía desde el feminismo: dos ejemplos de colaboración en El Salvador y Guatemala.*
- 266. komunikazioa: Susana Araujo Martínez, *Gender backlash in Peru: an opportunity for the feminist movement? The inclusion of gender equality in the new basic education curriculum.*

46. mahaia. 12. ildoak: Gizarte zibila, ekintza kolektiboa eta garapena

- 24. komunikazioa: Ekhi Atutxa, Imanol Zubero eta Iñigo Calvo-Sotomayor, *El paradigma de lo común para la transición ecosocial: prácticas democráticas para la recuperación ciudadana de la energía.*
- 46. komunikazioa: Claudia Patricia Rincón Becerra, *Los peligros del desarrollo: territorios colectivos de las comunidades negras como espacio de derecho al ser y sentirse negro/a de modo vital y existencial.*
- 223. komunikazioa: Alex Mitxelena, Ramón Barrena, Beatriz Moral, Enkarni Gómez Genua eta Cristiana Marcu, *Arquitectura para habitar en comunidad.*
- 357. komunikazioa: Ana García Juanatey eta Bettina Steible, *Estrategias comunicativas para la sostenibilidad: el potencial de las narrativas basadas en la justicia y los derechos humanos.*

- 390. komunikazioa: Antonio Sianes eta Rocío Vela-Jiménez, *Promoviendo un desarrollo urbano, inclusivo y sostenible. Estudio de percepción sobre barrios desfavorecidos de Andalucía y de sus actores.*

47. mahaia. **13. ildo:** Hiritartasun globalerako hezkuntza eta hezkuntza kritikorako bestelako ikuspegiak

- 183. komunikazioa: Marina Caireta, Felip Lorenzo eta Mariano Flores, *EduglobalSTEM, evaluación de un proceso de apoderamiento del profesorado de áreas STEM en educación para la justicia global.*
- 323. komunikazioa: Sonia Ortega Gaité, Sandra Heredero Muñoz, Judith Quintano Nieto eta Francisco Javier Bravo Córdoba, *Aulas con Sabor a Tierra, una experiencia pedagógica de desarrollo sostenible y conciencia ecológica en la universidad.*
- 327. komunikazioa: Adelina Calvo Salvador, Carlos Rodríguez Hoyos eta Elia M. Fernández Díaz, *Desafiar el concepto de pobreza en el marco de la educación para la ciudadanía global. Un estudio exploratorio en la Universidad de Cantabria.*
- 349. komunikazioa: Esteban de Manuel Jerez eta Marta Donadei, *El papel de la universidad para educar al pensamiento crítico frente a los retos del cambio climático.*

48. mahaia. **13. ildo:** Hiritartasun globalerako hezkuntza eta hezkuntza kritikorako bestelako ikuspegiak

- 200. komunikazioa: Juanjo Mediavilla, *Filantropocapitalismo y neoliberalización de la educación. El caso de la Walton Family Foundation.*
- 306. komunikazioa: Ramón Crespo Forte, Abel Sampérez Callís, Carol Pujades Torné, Judit Rifà i Dachs eta Maria Monzó Tatjé, *Construyendo capacidades entre las organizaciones para la justicia global: nada tan práctico como una buena teoría (del cambio).*
- 339. komunikazioa: Arantxa López Gil, M.ª Inmaculada Pastor-García eta Mbuyi Kabunda Bady, *Claves para combatir el rechazo hacia la población migrante. Intervenciones en la provincia de Málaga con especial mirada a África.*
- 345. komunikazioa: Brenda Bär Kwast, Laura Campo Cano, Maria Monzó Tajté, Judit Rifà i Dachs, Blanca Romañá eta Laura Rubio Serrano, *Aprendizaje-servicio y justicia global: dos enfoques que se enriquecen para una educación orientada a la transformación social.*
- 333. posterra: Alicia Alemán Arrastio, Álvaro González eta Angélica Padilla, *Aprender a participar. Capacidades para la participación juvenil en clave de ciudadanía global.*

49. mahaia. **15. ildo:** Ekonomia sozial eta solidarioa

- 99. komunikazioa: Alfonso Echanove Franco, *Hacia una integración efectiva del valor social en la gestión estratégica de las organizaciones.*

- 300. komunikazioa: Liseth Díaz Molina, Enekoitz Etxezarreta Etxarri eta Aratz Soto Gorrotxategi, *Hacia un enfoque predistributivo para la economía social*.
- 337. komunikazioa: Unai Villalba-Eguiluz, Juan Carlos Pérez de Mendiguren eta Andoni Egia, *Sistemas locales de economía social y solidaria (SLESS) y los ODS: estudio de caso de Beterri-Buruntza en el País Vasco*.
- 249. posterra: Amaia Unzueta, *Comunidad de aprendizaje y acción para el desarrollo alternativo*.

Babesleak

Secretaría General
Iberoamericana
Secretaría-Geral
Ibero-Americana

SARAPENERAKO
LANKIDETZAREN
EUSKAL AGENTZIA
AGENCIA VASCA DE
COOPERACION PARA
EL DESARROLLO

ELUSKO JAURLARITZA
GOBIERNO VASCO